

Maqaalee Rabbii (Subhaanahu)-Kutaa 5.1

Description

Al-Khaaliq, Al-Khallaq

Ahmad Salaam akkana jedha: “Nabiyyiin (SAW) dhufuun dura, namoonni Rabbiin Uumaa samii, dachii fi wantoota isaan keessa jiran akka ta’u ni amanu turan. Garuu gosoota ibaada gargaraa keessatti Rabbiin waliin wanta biraa gabbaru. Kanaafu, Islaamni yaada Rabbiin Gooftaa tokkicha ta’uu qulqullessuu fi hubanna sirrii kennuuf dhufee. Akkas gochuun, namoonni Rabbii tokkicha sirnaa fi haala sirrii ta’een ni gabbaru. Garuu kana galmaan gahuuf ykn tuqaan ka’uumsaa, maqaalee fi sifaata Rabbii ilaachisee beekumsaa fi hubanna sirrii qabaachudha. Yoo namni maqaalee fi sifaata Rabbii ilaachisee beekumsaa fi hubanna sirrii qabaate, inni gonkumaa Rabbiin alatti eenyuttillee hin garagalu ykn Isaan ala eenyullee hin gabbaru. Kanaafu, maqaalee fi sifaata Rabbii sirnaa fi bal’inaan hubachuun bu’uura gosoonni tawhiidaa biroo itti guuttamaniidha. Itti fufuun ni jedha: Tawhiidu Ar-Rubuubiyyan [qalbii keessatti] akka mukaati. Hiddi isaa immoo tawhiidu al-asmaa’a wa sifaati dha. Yoo hiddi ykn bu’uurri hin jiraatin, mukni mataan isaa dhukkubsataadha ykn dadhabaadha.”

Ammas fakkeenya armaan oliitti kenname yoo itti xinxalline, firiin dhugaa tawhiidu al-asmaa’a wa sifaataa, ibaadaa keessatti Rabbiin Tokkichoomsudha (tawhiidu al-uluuhiyyah). Namni akkuma caalatti waa’ee Rabbii fi sifaata Isaa beekun, akkasuma caalatti Rabbiin jaallataa, Isa sodaataa fi abdataa adeema. Dhugumatti, namni akkuma daran waa’ee Rabbii beekun, akkasuma daran Rabbiin jaallata, Isa gammachiisuuf dharra’a, Rabbiinis isatti gammada. Kanaafu, maqaalee fi sifaata Rabbii sirnaan hubachuun garmalee barbaachisaa fi faayda guddaa kan qabuudha.[\[1\]](#)

Kutaa darbe irraa itti fufuun maqaalee fi sifaata Rabbii (subhaanahu) barachuu fi hubachuuf haa carraaqu.

A.Hiika Al-Khaaliq, Al-Khallaq

Al-Khaaliq, Al-Khallaq maqaalee gaggaarii Rabbii olta’u. Akka Afaan Oromootti Al-Khaaliq jechuun Uumaa. Maqaan “Al-Khaaliq” jedhu, jecha “khalaaqa (uume)” jedhu irraa kan fudhatameedha. Mee amma hiika Khalaqa (uume) jedhu haa ilaallu. Akka lugaatti, “uumuun (al-

khalq)â€•hiika lama qaba:[2]

1ffaa-Taqdiir (hamma, boca, amala wanta tokko murteessu, safaruu ykn tilmaamu). Kuni Rabbiin ala uumantootafis ni taâ€™a. Akka lugaatti ni jedhama, â€œKhalaaqaa adiima (gogaa horii uumee)-kana jechuun gogaa kana irraa waa hojjachuuf â€œhamma isaa safare ykn tilmaameâ€• jechuudha. Qurâ€™aana keessatti Rabbiin Nabii Iisaa (aleyh salaam) akkana jechuun qananii irratti oole yaadachiisa.

تَخْلُقُ مِنَ الطِّينِ كَهَيْئَةِ الطَّيْرِ بِإِذْنِي فَتَنْفُخُ فِيهَا فَتَكُونُ طَيْرًا بِإِذْنِي ﴿٢﴾

â€œYeroo hayyama Kiiyaan dhoqqee irraa waan akka allaatti uumtee ergasii hafuura itti afuuftee hayyama Kiiyaan allaatti taatee [yaadadhu].â€• Suuratu Al-Maaâ€™ida 5:110 (suuratu Aali-Imraan 49 keessas hiikuma wal fakkaatu jira.)

Asitti â€œuumteâ€• jechuun â€œhammaa fi boca wanta akka allaatti murteessite ykn suuraa akka allaatti hojjatte.â€•[3] Nabii Iisaan (aleyh salaam) wanta gonkumaa hin jirre dhabama irraa hin argamsiifne. Kanaafi, â€œDhoqqee irraaâ€• jedha. Inumaa dhoqqee irraa wanta akka allaatti tolchunu hayyama Rabbiitiin taâ€™e. Ammas, wanti dhoqqee irraa hojjatame kuni hafuura itti afuufun allaatti taâ€™uun hayyama Rabbiitin. Osoo hayyama Isaatin taâ€™uu baate, silaa dhoqqee irraas wanta akka allaatti tolchuu hin dandaâ€™u, bocni kunis gara allaatitti hin jijjiramu. Kiristaanonni gariin kana ragaa godhachuun nama dogongorsuuf carraaqu. Asitti wanti hubachuu qaban waa lama: **1ffaa**â€•“ keeyyata keessatti hiikni â€œuumteâ€• dhabama irraa argamsiisu osoo hin taâ€™in, hammaa fi boca wanta tokko murteessudha. Ragaan kanaa, â€œemina xiini (dhoqqee irraa)â€• jedha. Osoo dhabama irraa taâ€™ee maaliif â€œdhoqqee irraaâ€• jedhaa? **2ffaa**-Nabii Iisaan wanta kana kan hojjate fedhii fi dandeetti isaatiin qofa osoo hin taâ€™in, â€œHayyama Rabbiitiinâ€•. Ragaan kanaa, â€œhayyama Kiiyaanâ€• jedha.

Ammas Rabbiin subhaanahu wa taâ€™aala bakka biraatti ni jedha:

﴿فَتَبَارَكَ اللَّهُ أَحْسَنُ الْخَالِقِينَ﴾ (١٤)

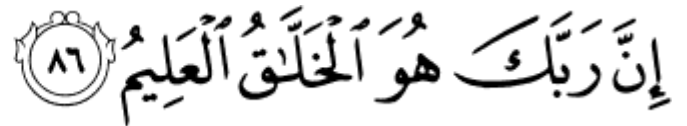
â€œRabbii uumtota hunda caale tolti Isaa baayâ€™atte.â€• (Suuratu Al-Muâ€™iminuun 23:14) Asitti uumtota jechuun warra wanta tokko murteessanii fi safaraniidha. Ilmi namaa wanta tokko hamma, boca fi amaloota isaa biroo murteessuun ykn safaruun ni hojjata. Rabbiin subhaanahu wa taâ€™aala warroota waa murteessanii fi safaran hunda caala. Wanta hundaa murtii fi safara sirriin uuma.

Hiikini â€œuumuuâ€• **2ffaa**-fakkeenya dursaa tokko malee dhabama irraa argamsiisuu fi jalqabuudha. Kuni Rabbii Tokkichaaf malee eenyufillee hin taâ€™u. Rabbii Tokkicha qofatu waan hunda dhabama irraa argamsiise. Eenyyullee Isa waliin hin hirmaatu. Namoonni wanta tokko ni uumu. Garuu uumuun isaanii kuni dhabama irraa argamsiisu osoo hin taâ€™in wantuma Rabbiin uumee boca fi hamma isaa murteessun wanta haarawa hojjatu.

Fkn, telefoona dhabama irraa argamsiisu dandaâ€™TMu? Gaafi kana deebisuuf wantoota telefoonni irraa hojjatamte qorachuu qabna. Iskiriiniin, dhagaan, haguuggi fi keessi telefoona daawitii, pilaastikii, shiboo fi kkf irraa hojjataman. Daawitii, pilaastikiin fi shiboon kunniin wantoota Rabbiin uumerraa walitti qabamuun kan hojjatamaniidha. Wantoota kanniin Rabbiin dhabama irraa argamsiise. Kanaafu, namoonni wanta uumama keessa jiru boca fi hamma isaa safaruun wanta tokkorraa wanta biraatti jijjiruu malee elemanti (wanta jalqabaa wanti biraa irraa hojjatamu) dhabama irraa argamsiisu hin dandaâ€™TMan.

Kanaafu, Rabbiin â€œAl-Khaaliq (Uumaa)â€• fakkeenya dursaa tokko malee uumamtoota dhabama irraa Kan uumuu fi argamsiisudha.

Maqaan â€œAl-Khallaqâ€• jedhu baayâ€™TMinna uumuu fi argamsiisu agarsiisa. Jechoonni akkana Arabiffa keessatti mubaalagha jedhamu. Kanaafu, Al-Khallaq wantoota lakkaawame hin dhumne hunda kan uumuu fi uumuun amala (sifata) Isaa kan taâ€™TMeedha[4]. Samii hangana guddattu fi urjiilee biliyoonaa fi biliyoonatti lakkaawaman ishii keessa jiran haa ilaallu. Ammas dachii fi wantoota dachii keessa jiran haa ilaallu. Kuni hundi Rabbiin Al-Khallaq taâ€™TMuu agarsiisa. Kana jechuun wantoota baayâ€™TMee lakkaawamanii hin dhumne kan uumuudha. Wanti Isa dadhabsiisu tokkollee hin jiru. Ni jedha:

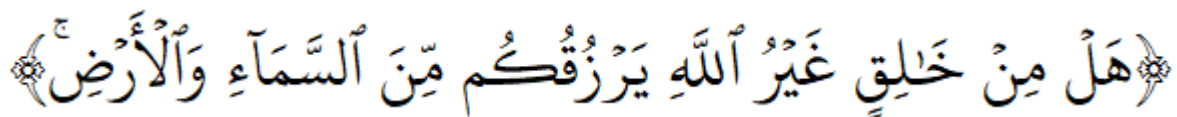

â€œDhugumatti, Gooftaan kee Al-Khallaq, waan hundaa Beekaadha.â€• Suuratu Al-Hijr 15:86

B. Sifaata Maqaaleen kunniin of keessatti qabatan

Maqaaleen Al-Khaaliq fi Al-Khallaq sifata (amala) â€œuumuuâ€• of keessaa qabu. Al-Khallaq baayâ€™TMinna gocha uumuu agarsiisa. Kanaafu, maqaalee kanniin irraa waa afur hubanna: hamma, boca, bifa wanta tokko fi amaloota isaa biroo murteessun uumuu ykn argamsiisu, yeroo hundaa uumuu, baayâ€™TMinnaan uumuu fi dhabama irraa argamsiisu.

Uumamtoota hunda dhabama irraa kan argamsiisee Rabbi tokkicha. Samiin, dachii fi wantoonni isaan keessa jiran duraan kan hin jirre turan. Ergasii Rabbiin isaan uume. Rabbiin subhaanahu wa taâ€™TMaalaa ni jedha:

â€œSila Rabbiin ala uumaan (Khaaliqni) biraa kan samii fi dachii irraa soorata isiniif kennu ni jiraa?â€• Suuratu Faaxir(35):3

Kanaafu, Khaaliqni (Uumaan) wantoota hundaa dhabama irraa argamsiisu Rabbiin malee hin jiru. Eenyullee Isa waliin hin hirmaatu. Akkuma barnoota keenya darbe keessatti ilaalle, Gooftaa jechuun Kan waan hundaa uumuu, qananiisu, tooâ€™TMatu fi jiraachisudha. Rabbiin wantoota hundaa dhabama irraa

kan argamsiisu waan taâ€™meef Isa malee Gooftaan Haqaa hin jiru. Wanta tokko argamsiisu yoo fedhe taâ€™me jedhaan, wanti sunis yoosu taâ€™mee argama. Kiristaanonni Iyyasuus gooftaadha nun jedhu. Mee haa gaafannu, taâ€™Iyyasuus (nageenyi isarratti haa jiraatu) wanta duraan hin jirree dhabama irraa argamsiise jiraa?â€™

Rabbiin subhaanahu wa taâ€™aalaa ni jedha:

سَمَوَاتٍ بِغَيْرِ عَمَدٍ تَرَوْنَهَا ۖ وَأَلْقَىٰ فِي الْأَرْضِ رَوْسِي أَن تَمِيدَ بِكُمْ ۖ وَبَثَّ
كُلَّ دَابَّةٍ وَأَنْزَلْنَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَنْبَتْنَا فِيهَا مِنْ كُلِّ زَوْجٍ كَرِيمٍ ﴿١٠﴾ هَذَا
فَأُرُونِي مَاذَا خَلَقَ الَّذِينَ مِنْ دُونِهِ ۚ بَلِ الظَّالِمُونَ فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ ﴿١١﴾

taâ€™[Rabbiin] samiiwwan utubaa argitaniin malee uume. Akka [dachiin] isiniin hin socheenef gaarreen gadi dhaabbatoo dachii keessa kaaâ€™me (gadi dhaabe). Lubbuu qabeenyi hunda irraa ishii (dachii) keessa facaase. Bishaanis samii irraa buufnee biqiltoota gosoota gaggaarii hunda ishii keessatti magarsine. Kuni uumama Rabbiiti. Kanneen Isaa gadi jiran wanta isaan uuman mee natti agarsiisaa. Dhugumatti, miidha hojjattoonni jallinna ifa galaa keessa jiru.â€™ Suuratu Luqmaan 31:10-11

taâ€™Kanneen Isaa gadi jiran wanta isaan uuman mee natti agarsiisaa.â€™ Kana jechuun wantoonni isin Rabbii gaditti gabbartan (waaqefattan) wanta isaan dhabama irraa argamsiisanii fi uuman mee natti agarsiisaa? Akkuma beekamu, wanta isaan uuman argisiisuu waan hin dandeenyeef, Rabbii gaditti wantoota kanniin beekumsaa fi ragaa malee gabbaru (waaqefatu). Kanaafu, jallinna ifa bahaa keessa jiru. Namni Rabbii wanta hundaa uumuu fi dandeetti guutuu qabu dhiisee, wanta waa uumuu, nama fayyaduu fi miidhaa namarraa deebisuu hin dandeenye akkamitti kadhataa ykn gabbaraa? Kuni jallinna ifa bahaa mitii?

Guduunfaa

~Maqaalee fi sifaata Rabbii beeku fi sirritti hubachuun buâ€™uura tawhiida Ar-Rubuubiyah fi tawhiida al-uluhiyyah ti.

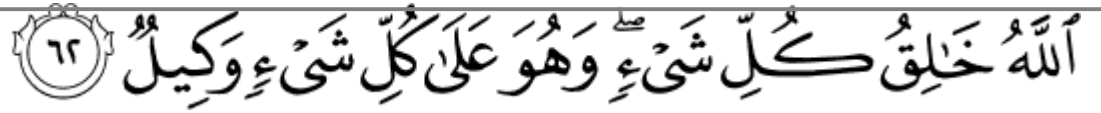
~Uumuun hiika lama qaba: 1ffaa-wanta tokko hamma, boca, bifa fi amaloota isaa biroo murteessu, safaruu ykn tilmaamuudha. 2ffaa-Dhabama irraa wanta tokko argamsiisu. Dhabama irraa wanta tokko kan argamsiisu Rabbiin qofa.

~Al-Khaaliq Uumaa waan hundaa uumuudha.

~Al-Khallaq uumun amala Isaa yeroo hunda turaa taâ€™mee fi baayâ€™innaan kan uumuudha.

Rabbiin yeroo fedhetti waan fedhe uuma.

~Al-Khallaq baayâ€™inna uumuu waan agarsiisuuf samii, dachii fi wantoota isaan keessa jiran hunda kan uumee Rabbii Tokkicha. Wantoota yeroo durii uumaman, yeroo ammas uumamuu itti fufanii fi gara fuunduraattis uumaman hunda Rabbiitu uumee. Ni jedha:

“Rabbiin Uumaa waan hundaati. Inni waan hundaa irratti Tiiksadha.” Suuratu Az-Zumar 39:62

Kitaabban wabii:

[1] [Commentary on the forty hadith of an-nawawi](#)“ Jildi (Vol.)-1, fuula 215

[2] [Fiqhu Al-Asmaa’il Husnaa](#)“ fuula 91, Abdurazzaaq bin AbdulMuhsin Badri, [Walillahi asmaa’ul Husnaa fad’uuhu bihaa](#)“ lakk.46,47; AbdulAziz bin Naasir Jaliil

[3] [Ma’aariju Tafakkuri wa daqaa’uqu tadabburi](#)“ 6/340 , Abdurahmaan Habanka

[4] Tafsiiiru Qur’aanil kariim-Tafsiiiru Suuratu Yaasin:82, Ibn Useymiin, fuula- 303

Date Created

September 13, 2019

Author

admin